

Specijalne knjižnice: komparacija i vrednovanje

Nikolić, Nikola

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Departement of Culturology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Odjel za kulturologiju**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:156:952559>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the diploma theses of the Department of Cultural Studies, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2016.

Nikola Nikolić

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

NASLOV TEME: Specijalne knjižnice: komparacija i vrednovanje

Nikola Nikolić

Osijek, 2. rujan 2016.

ODJEL ZA KULTUROLOGIJU	
DIPLOMSKI RAD	
ZNANSTVENO PODRUČJE: Društvene znanosti ZNANSTVENO POLJE: Informacijske i komunikacijske znanosti ZNANSTVENA GRANA: Knjižničarstvo	Izrađeno:
	Primljeno:
	MENTOR:
	KOMENTOR:
	Mj:
	Broj priloga:
PRISTUPNIK:	

TEMA: Specijalne knjižnice: komparacija i vrednovanje

PRISTUPNIK: Nikola Nikolić

SPECIJALNE KNJIŽNICE: KOMPARACIJA I VREDNOVANJE

Osijek, 2016.

Mentor: izv. prof. dr. sc. Jasmina

Lovrinčević

Predsjednik za završne i diplomske radove:

Sadržaj

I. Uvod.....	1
II. Podjela specijalnih knjižnica	2
III. Statusi i zakoni specijalnih knjižnica i knjižničara.....	4
3.1. Status knjižničara specijalnih knjižnica.....	4
3.2. Problematika legislative i zakona specijalnih knjižnica	5
3.3. Uloga knjižničara u specijalnim knjižnicama.....	6
IV. Digitalizacija i njena važnost za specijalne knjižnice	7
4.1. Digitalni akademski repozitorij	7
V. Specijalne knjižnice kao temelj informacijske pismenosti.....	9
5.1. Analiza razine informacijske pismenosti Sveučilišta u Zadru	9
5.2. Analiza razine informacijske pismenosti Sveučilišta u Osijeku.....	11
VI. Specijalne knjižnice.....	13
6.1. Knjižnica Muzeja Slavonije	13
6.1.1. Korisnici	13
6.1.2. Fond.....	14
6.1.3. Uloga Knjižnice Muzeja Slavonije.....	15
6.1.4. Anketa knjižnice	16
6.1.5. Nedostaci	18
6.1.6. Kompetencije knjižničara	19
6.2. Centar za znanstvene informacije (Institut „Ruđer Bošković“)	19
6.2.1. Djelatnici Centra za znanstvene informacije i njihova uloga.....	20
6.2.2. Korisnici i pogodnosti kojima se služe.....	21

6.2.3. Fond i prostor	22
6.2.4. Nedostaci	23
6.2.5. Kompetencije knjižničara	23
6.3. KBC „Sestre milosrdnice“	23
6.3.1. Fond i projekti knjižnice.....	25
6.3.2. Korisnici i pogodnosti koje knjižnica pruža	26
6.3.3. Nedostaci	26
VII. Komparacija.....	28
7.1 Podjela i uloga specijalnih knjižnica	28
7.2 Korisnici	29
7.3 Prostor knjižnica.....	29
7.4 Aktivnosti, izložbe i ostala događanja.....	30
7.5 Fond.....	31
7.5.1. Digitalizacija.....	31
7.6. Baze podataka, pretraživači i ostale pogodnosti.....	32
7.6.1 Problematika knjižničnih programa	32
7.7. Kompetencije knjižničara	33
7.8. Nedostaci	34
VIII. Zaključak	35
IX. Literatura	37

I. Uvod

Specijalne knjižnice nezaobilazan su dio raznih informacijskih ustanova kao što su znanstvene, zdravstvene, kulturne, pravosudne, te javna ili privatna poduzeća. One su ponajprije glavni izvor informacija svojih ustanova gdje zadovoljavaju potrebe za knjižničnom građom, u prvom redu svojim djelatnicima, ali i svim ostalim korisnicima izvan ustanove, i pomažu im u stručnome i istraživačkom radu unutar određenom specijaliziranog područja. Glavni posao specijalnih knjižnica je znanstveno edukacijski, gdje moraju osigurati da njihovi korisnici dobivaju pouzdane informacije i primarnu građu i dokumente.

Danas se malo zna o specijalnim knjižnicama, jer su one nekako uvijek u sjeni. Štoviše, na specijalne knjižnice se često gleda kao na administrativnu djelatnost. Je li uopće znamo što je to najvažnije kod specijalnih knjižnica, jesu li su to knjižničari, sama građa ili pak korisnici? Što knjižničari tih knjižnica nastoje postići? U kakvom su oni pravnom i društvenom položaju, kako ih vide korisnici? Je li legislativa i dalje u lošem stanju i gdje je ta razlika specijalnih knjižnica od ostalih, po čemu se ona ističe, čime se bavi?

Ovaj rad će se baviti vrednovanjem specijalnih knjižnica kroz nekoliko ključnih cjelina i dati ćemo odgovore na sva pitanja koja se između ostalog i često postavljaju, ali i ponavljaju.

Osim glavnih pitanja dotaknut ćemo se i informacijske pismenosti studenata, jer temelj specijalnih knjižnica je informacijska pismenost, a njeni glavni korisnici su upravo studenti. Tek moramo otkriti kako studenti gledaju na to, koliko su tu stvarno bitne knjižnice i, naravno, knjižničari kao glavni nosioci znanja.

Da bi se moglo vrednovati specijalne knjižnice, za razliku od ostalih, potrebno je napraviti komparaciju nekoliko različitih specijalnih knjižnica. Za ovaj rad su odabrane specijalne knjižnice: Knjižnica Muzeja Slavonije u Osijeku, Centar za znanstvene informacije (Institut Ruđer Bošković), Knjižnica KBC „Sestre Milosrdnice“.

II. Podjela specijalnih knjižnica

Prema mnogima specijalne knjižnice možemo ugrubo podijeliti u dvije skupine i tu podjelu ćemo pratiti i koristiti kao temelj u ovome radu. Prvoj skupini pripadaju sve knjižnice koje su ustrojene od ustanova za zadovoljavanje potreba za informacijama prvenstveno vlastitih djelatnika. Tu spadaju knjižnice kao što su gospodarski subjekti, medijske, vladine i bolničke knjižnice. U drugoj skupini se nalaze specijalne knjižnice koje se nalaze u sastavu ustanova u kulturi kao što su arhivi, muzeji, galerije, ili knjižnice iz strukovnih/ ne strukovnih udruga.¹

Dok su korisnici prvih skupina vlastiti djelatnici, korisnici druge skupine knjižnica nisu definirani određenom populacijom i otvorene su prema javnosti. Kod takvih zbirke često imaju regionalni ili specijalan značaj i njihovo očuvanje je važno za budućnost i buduće naraštaje.

Znamo kakvi korisnici čine obje skupine, no kako se vrednuju knjižnice tih skupina? U knjižnicama velikih ustanova, komercijalnih tvrtki kvaliteta se mjeri brzinom, aktualnošću i točnošću usluga. Kako i same tvrtke rade brze, moraju biti u stalnom kontinuitetu, tako ih i knjižnice moraju pratiti, držati korak sa njima, ne smiju ih 'kočiti'. Knjižnice druge skupine, ustanova u kulturi vrednuju se prema tome koliko zbirka pokriva određeno područje, na koji se način građa i informacije zaštićuju, čuvaju, digitaliziraju, na koji se način uključuju u kulturna događanja, organizacije izložba, radi se za korisnike, ne djelatnike. Ukratko, skupine se razlikuju po poslanju, ciljevima i pokazatelju kvalitete pojedinih specijalnih knjižnica.

U hrvatskoj su specijalne knjižnice preuzele značajke obje navedene skupine. Od knjižnica velikih tvrtki je preuzeta aktualnost, brzina i točnost usluga, dok je kod knjižnica specijaliziranih zbirki preuzeto nastojanje da se pokrije određeno područje, zaštiti i očuvaju zbirke, vrši digitalizacija, izrada bibliografija. Što onda možemo reći da je najvažnije kod specijalnih knjižnica? Upravo sami knjižničari, a razlog je jednostavan. Za razvoj specijalnih knjižnica u Hrvatskoj je vrlo bitno imati knjižničara sa 'savršenim' kompetencijama, onog koji će voljeti svoj posao, biti zainteresiran, kompetentan, visoko obrazovan, koji će uvijek nastojati ići korak dalje, inovirati nove stvari, planirati, stvarati prioritete, partnerstva i saveze, pokazati hrabrost, ali i cijeniti suradnju i znati slušati. U ovom trenutku je to najvažnija odlika specijalne

¹ Martek A., Rybak Budić E. ur. 2013. „Status i pravni položaj knjižnica i knjižničara: stanje u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 94

knjižnice, jer vlada nezakonitost u poslovanju knjižnica, manjak zakona i problematika legislative. Ta nezakonitost poslovanja uzrokovala je nezadovoljavajući pravni, a time i društveni položaj knjižničara. Na knjižničaru je da vodi knjižnicu, on mora biti zakon te knjižnice, voditi glavnu riječ i usavršavati je kao što i usavršava sebe. Bez njegovog vodstva knjižnica propada, a to si, u ovom dobu, ne možemo priuštiti. Doba tehnologije, koje samim knjižnicama mnogo pomaže (razne inovacije), ali korisnicima često odmaže. Korisnici se mogu pogubiti u moru informacija, dok im knjižnice pokazuju jasan put. Knjižničar može svojim znanjem (bilo informacijskim, tehnološkim ili stručnim) olakšati rad studentima, znanstvenicima i istraživačima. Upravo ovdje vidimo važnost poslovanja knjižnica. Dok knjižničari često pokušavaju promovirati knjižnice kao prioritet u svijetu informacija, važan element u znanosti i obrazovanju, oni sami ostaju u drugom planu. Ipak treba više poraditi i na predstavljanju knjižničara, jer su oni neizostavan dio u protoku informacija, u Hrvatskoj, ruka koja drži sve konce.

III. Statusi i zakoni specijalnih knjižnica i knjižničara

Što knjižničari specijalnih knjižnica nastoje postići ? Nastoje promovirati knjižnice kao važne elemente u znanosti, obrazovanju i kulturi. Ni knjižničare ne treba stavljati u drugi plan, oni mogu svojim znanjem i informacijama znatno olakšati rad studentima, istraživačima i nastavnom osoblju. Znamo da su knjižničari sposobni za to jer se oni stalno stručno usavršavaju te i sami imaju visoku izobrazbu. To potvrđuje i mišljenje korisnika, koji su, prema jednoj anketi², odgovorili da su knjižničari jednako, ponekad čak i bolje, osposobljeni od samih korisnika.

3.1. Status knjižničara specijalnih knjižnica

Razina legislative i zakonitosti u knjižnicama je vrlo niska, čime je uzrokovan nezadovoljavajući pravni i društveni položaj knjižničara u znanstvenom i visokoobrazovnom okruženju. Je li taj položaj ispravan ili lažan ?

Danas je cilj svakog društva visoko obrazovanje i razvoj znanosti te osiguravanje istog znanja svakom pojedincu. Knjižnice su mjesto prikupljanja, sređivanja i čuvanja zabilježenog znanja koje osigurava pristup i korištenje tog znanja. Kada spojimo te stvari, dolazimo do zaključka da bi knjižnice trebale biti prepoznate kao nezaobilazan suradnik u obrazovnom i znanstvenom postupku. Nijekanjem u politici i propisima, gušenjem i zanemarivanjem ne koristimo potpunu mogućnost knjižnica u doprinosu tih ciljeva društva, dolazi do kontra efekta i stagnacije.

Kakav problem vidimo kod knjižničara, što im nedostaje, tj. što ih onemogućuje u prikazivanju svojeg punog potencijala ? Prostor je nešto što knjižnicama uvijek nedostaje, no prostoru i opremi se ipak daje previše značaja, dok se zanemaruje informacijsko-obrazovna uloga. Potencijal i znanje knjižničara je često nezamijećena, od strane korisnika, ali i matičnih

² Hedbrang Grgić I., Špac V., ur. 2014. „Razina informacijske pismenosti studenata osječkog sveučilišta“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str. 246

ustanova i državnih tijela. Knjižničar djeluje izvan tog vidokruga, izvan scene, mogli bi reći da je knjižničar majstor improvizacije i rada u tišini, no to tako ne bi smjelo biti. "Smisao knjižničarstva nije prikupljanje, organiziranje i implementiranje građe. To je knjižnična djelatnost. Smisao je omogućiti, pomagati i poticati korisnike u pristupanju zabilježenim postignućima čovječanstva."³

Nadovezat ćemo se na cilj društva kao društvo znanja, koji je onda posao knjižničara, spremati informacije ili ih prenositi? Knjižnice su važne za protok informacija, njihovu upotrebu, a knjižničar osigurava i prenosi te informacije korisnicima, kada god, gdje god i raznim oblicima. Upravo zato knjižničari moraju posjedovati širok spektar znanja, ali i poznavati razne izvore podataka. Kroz knjižničara se prepoznaje knjižnica.

3.2. Problematika legislative i zakona specijalnih knjižnica

Kako će knjižničar funkcionirati ako ne postoje određene legislative, norme, standardi i zakoni? Opet improvizacijom?

Za knjižničara se danas traži sprema jednaka onoj znanstvenog ili nastavnog osoblja, dok se za njegovo napredovanje traži isto što i od, također, znanstvenog ili nastavnog osoblja. Zašto se onda na knjižnice gleda kao na administrativnu djelatnost?

Knjižničari se mogu više približiti 'narodu', dobiti svoju svrhu pomoću pružanja usluga korisnicima, pod time mislimo na sve, od političara, ekonomista, nastavnog osoblja itd. Moraju javno zagovarati svoju struku, ne smije biti pasivan, samo profesionalno obavljanje svog posla nije dovoljno. Jedan način zagovaranja može biti stvaranje ponude, korištenje procjenjivanja, komunikacije i distribucije kako bi informirali, služili i motivirali tržište.

Poslovanjem nećemo samo raditi napredak za knjižnice, jer knjižnica je i dio kulture i znanosti, one postoje unutar tih kategorija, kao što se i kultura i znanost formiraju i nastaju u knjižnicama.

³ Martek, A.; Rybak Budić, E., ur. (2013) Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 94.

3.3. Uloga knjižničara u specijalnim knjižnicama

Koji je posao knjižničara u specijalnim knjižnicama ? Nije ga moguće specificirati. Promjene u društvu odražavaju se i na knjižnice, koliko god se potrebe korisnika mijenjaju, "specijalni" knjižničar se prilagođava. On konstantno reorganizira svoje vrijeme, preispituje stare i postavlja nove ciljeve (samostalno, improvizacija, vlastita nauka). Nije rad sa korisnicima jedina važnost, tu su i suradnja unutar knjižnice i matične ustanove, ali i izvan nje, zbog čega knjižničar mora imati dobre komunikacijske vještine, intuiciju, sposobnost percipiranja potreba uz standardno pružanje usluga i osiguravanju pristup informacijama.

IV. Digitalizacija i njena važnost za specijalne knjižnice

Što znamo o digitalizaciji ? Kada je krenula, gdje se nalazi danas i da li je provodimo u Hrvatskoj ?

Digitalizacija europske kulturne i znanstvene baštine započela je krajem 20. stoljeća. U Hrvatskoj je to krenulo malo kasnije, točnije, 2005. godine kada je uspostavljen Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske baštine Hrvatska kulturna baština.⁴ Možda je i malo grubo reći da je postupak kasnio za Europom, s obzirom na tadašnje stanje knjižničarstva u Hrvatskoj, no to u ovom trenutku nije ni bitno s obzirom da, iako je digitalizacija krenula, i dalje se ne pridodaje dovoljno resursa za njezinu provedbu. Možda za to treba vremena, ipak možemo reći da je digitalizacija u zadnjih deset godina krenula prema naprijed, zahvaljujući godišnjim seminarima Arhivi, knjižnice, muzeji, raznim otvorenim vratima u polju knjižničarstva koje organiziraju knjižničarska društva.⁵ U sklopu sustava knjižnica pokrenuti su i brojni projekti digitalizacije baštine uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske (ponajviše projekti od strane NSK kao što su; Projekt stare hrvatske novine, Pilot projekt portala starijih hrvatskih humanističkih časopisa, Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija, Digitalni arhiv diplomskih i magistarskih radova), no, iako se ne osporava želja i veliki trud raznih udruga knjižničara, i dalje imamo dojam da možemo i trebamo napraviti mnogo više, da "kasnimo" za Europom u tom području.

4.1. Digitalni akademski repozitorij

Jedan od većih i značajnijih projekata je DAR (Digitalni akademski repozitorij). To je digitalizacija najstarijih disertacija, onih iz 19. i 20. stoljeća koji se i smatraju hrvatskom znanstvenom baštinom⁶. Koja je važnost tog projekta? Glavni i prvi razlog je zaštita disertacija zbog habanja i propadanja dokumenata, jer ako to dopustimo, propao bi dio povijesti koji ne bi

⁴ Martek A., Rybak Budić E., ur. 2013. „Zaštita i korištenje hrvatske znanstvene baštine: od projekta do DAR-a“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Zagreb:

Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 51

⁵ Isto. str 54

⁶ Znanstvena baština je dio kulturne baštine na koju se gleda kao bogatstvo. Ona baština iz 19. i 20. stoljeća je vrlo rijetka i često u lošem stanje, zbog čega je i vrijednija. Takvu građu treba očuvati putem digitalizacije.

mogli vratiti. Druga razina sadrži okupljanje disertacija i podataka o disertacijama na jednom mjestu, želi ih se učiniti dostupima širem krugu zainteresirane javnosti, čime bi slika bila mrežno dostupna, a izvorni radovi trajno sačuvani. Treća razina će se bazirati na daljnje unapređivanje sustava za prihvatanje i pohranu disertacija, znači razvijanje suradničkog vida projekata i održavanje sustava i zaštita digitaliziranih podataka⁷. Program ne sadrži samo tiskane disertacije, tu možemo obuhvatiti i disertacije u elektroničkom obliku kao što su disketa, CD-ROM, DVD, no i takvu je građu, zbog zastarijevanja, potrebno zaštititi i pohraniti u digitalni repozitorij.⁸

Što na kraju možemo reći o DAR-u, kako sažeti? Digitalni akademski repozitorij sadrži digitalizirane starije disertacije, mrežno dostupne i bibliografske zapise tih disertacija, ima svoj portal koji omogućuje pretraživanje podataka i njihovo pregledavanje, te je besplatno dostupan znanstvenicima, studentima i široj javnosti. Repozitorij je veliki pomak u digitalizaciji, te se od njega može mnogo naučiti. Na temelju DAR-a bi se trebalo financirati i pokrenuti sve više takvim projekata diljem cijele Hrvatske.

⁷ Martek A., Rybak Budić E., ur. 2013. „Zaštita i korištenje hrvatske znanstvene baštine: od projekta do DAR-a“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 54

⁸ Isto. str 54

V. Specijalne knjižnice kao temelj informacijske pismenosti

Informacijska pismenost studenata, je li potrebna? Jesu li studenti dovoljno informacijski pismeni? Da bi govorili o informacijskoj pismenosti, moramo utvrditi što je ona. Na informacijsku pismenost možemo gledati kao na trajni postupak usvajanja znanja, vještina i stavova potrebnih za učenje u današnjem informacijskom okruženju. Ima mnogo razina po kojima možemo definirati je li student, ali i profesor ili knjižničar informacijski pismen. Najkorišteniji standardi za provjeru su ACRL standardi⁹. Prema ACRL standardima, informacijska pismenost omogućuje studentu ovladavanje sadržajem, proširivanje fokusa istraživanja te tako postizanje nadzora nad postupkom učenja. Bez informacijske pismenosti studenta nećemo vidjeti u specijalnoj knjižnici, jer to znači da student nije čuo za nju, niti zna što se u njoj nalazi, koje su njegove mogućnosti, pa ni 'koristiti' specijalnu knjižnicu, a bez korištenja specijalne knjižnice student gubi toliko vrijedne informacije koje su potrebne za njegovo obrazovanje i cijeloživotno učenje, ostaje na istom mjestu, ne miče se prema naprijed. Time gore što danas većina studenata tvrdi da su informacijski pismeni, zbog čega nemaju potrebu koristiti specijalne knjižnice ili pitati knjižničara za pomoć. Koliko god specijalna knjižnica može biti velika i bogata sadržajem, koliko god njen knjižničar može imati vrhunske kompetencije, to ne znači ništa ako ju studenti (govorimo o studentima jer na njima ostaju informacije, oni moraju 'dovršiti' ono što su stariji započeli, oni bi trebali biti glavni korisnici) ne koriste.

Da bi saznali stanje informacijske pismenosti moramo napraviti istraživanje kod studenata.

Srećom, takva istraživanja su već odrađena. Kao primjer uzet ćemo ona novija istraživanja, u Zadru i Osijeku.

5.1. Analiza razine informacijske pismenosti Sveučilišta u Zadru

Prvo istraživanje/anketa je održana kod studenata prve godine diplomskog studija Sveučilišta u Zadru, gdje su ispitane potrebe za informacijskim opismenjavanjem. Ispitano je znanje u

⁹ Američka udruga visokoškolskih i znanstvenih knjižnica 2000. godine. Usp. Association of College and Research Libraries. Information literacy competency standards for higher education. Chicago: American Library Association, 2000. <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency> (10. svibanj 2016. godine)

području informacijske pismenosti, stavovi prema njoj, svijest o vlastitim kompetencijama, te informacijsko ponašanje.¹⁰

Ispitani su studenti pet odjela; Odjel za geografiju, Odsjek za hrvatski jezik i književnost, Odjel za pedagogiju, Odjel za povijest i Odjel za sociologiju. Prijeći ćemo odmah na rezultate anketa, koji su porazni. Kod ispitivanja o informiranosti o izvorima informacija, znanja i vještina, čak 88,1% ispitanika zna za postojanje portala Hrčak, no samo 8,0% se koristilo njime, dok je za jedan strani informacijski izvor Google Scholar čulo samo 43,2% studenata,¹¹ međutim nikad se nisu koristili njime. To su izvori vrijednih i osnovnih informacija, portali na kojima mnogo možemo postići, međutim njihova vrijednost nije prepoznata. Ne postaje ništa bolje. Pozitivni rezultat od 50% nismo dobili ni kod pitanja o međuknjižnoj posudbi, upitu u online katalogima, poznavanje baza podataka, pravila citiranja mrežne građe, značenja UDK oznaka, poznavanje mogućnosti naprednog pretraživanja u tražilici Google, poznavanje internetskih domena. To su sve segmenti informacijske pismenosti, nešto pomoću čega student može raditi daleko kvalitetnije, nešto što mu omogućava razvoj, pravilno korištenje informacija, između ostalog pomoću čega na kraju i usvaja informacije, možda bolje rečeno pravilne i točne informacije pomoću kojih dobiva vještine korisne za cijeloživotno učenje i informacijsko opismenjavanje. Zašto sam napisao "pravilne i točne informacije" ? Danas živimo u svijetu prepunom informacija zbog utjecaja interneta, no rijetko koja informacija je točna, možda bolje rečeno potpuna. U tom moru informacija treba znati pronaći onu vrijednu, pravu, a to je posao knjižničara kao informacijskog stručnjaka. Današnje nove generacije vrlo samouvjereni tvrde da imaju informacije na dlanu i čvrsto vjeruju u njih, gdje god ih pročitali. Takvo mišljenje možemo vidjeti i u ovom istraživanju.

Na početku sam naveo pet odjela koji su ispitani, među njima je iskočio jedan, Odjel za sociologiju. Studenti sociologije su iskakali kod svih pitanja, imali su mnogo bolje odgovore, tj. postotak prepoznavanja raznih segmenata informacijske pismenosti je bio mnogo veći nego kod ostalih odjela. Dok su ostali odjeli pasivniji, oni su više upućeni, za što su zaslužni profesori koji su odmah na početku krenuli sa barem spominjanjem pismenosti kod informacija, no nažalost, studenti sociologije su i previše samouvjereni. To možemo uočiti kod broja točnih i netočnih pitanja. Naime, uočljivo je da su studenti sociologije odabrali odgovor s ponuđenim

¹⁰ Martek, A.; Rybak Budić, E., ur. (2013) Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 176.

¹¹ Isto. str 176

rješenjem iako je odabrano rješenje s pogrešnim odgovorom dok su studenti drugih odjela odabrali odgovor "ne znam"). Također, ocjene za stavove o osobnom znanju se znatno razlikuju. Dok su sebi studenti sociologije dali vrlo visoke ocjene, ostali odjeli su bili više "na zemlji". Pitanje je što je bolje, biti pasivniji, ali znati svoje mogućnosti, ili samouvjeren, ali imati pogrešno viđenje informacija? Naravno, niti jedno nije dobro, moramo studente informacijski opismeniti, naučiti ih vrijednosti informacija i točnih izvora. Tek kada imamo informacijsko pismene studente možemo položiti nadu za većim korištenjem specijalnih knjižnica, riznica informacija. Moramo se izboriti (posebno knjižničari visokoškolskih knjižnica) za program sustavnog opismenjavanja studenata kojeg bi provodili, uz knjižničare, profesori, jer samo spominjanje nije dovoljno.

5.2. Analiza razine informacijske pismenosti Sveučilišta u Osijeku

Drugo istraživanje/anketa je vezana uz informacijsku pismenost kod studenata sveučilišta u Osijeku¹². Anketa nam potvrđuje tezu na temelju rezultata prethodnog istraživanja.

Pojam informacijska pismenost je poznat svim studentima i njih 166 (od 186 ispitanika) se smatra informacijski pismenom osobom. Informacije često pretražuju na računalima fakulteta jer tako mogu doći do izvora koji su omogućeni akademskoj zajednici, pretraživanjem baza podataka, po čemu, opet, vidimo važnost suvremenih usluga i digitalizacije. Možemo zaključiti da su studenti svjesni svoje potrebe za informacijom, međutim, sporan je način njenog opisivanja.

Knjižničari stoje na usluzi studentima, spremni pomoći u svakom trenutku, predati im sve informacije, no koliko studenti ozbiljno shvaćaju pomoć knjižničara, je li više vole sami 'obaviti posao'. Čak 45,7% studenata informacije uspijeva pronaći samostalno na internetu, 25,8% prate upute nastavnika, dok 28,5% koristi pomoć knjižničara.¹³ Studenti se snalaze

¹² Hedbrang Grgić, I.; Špac, V., ur. (2014) Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 243251

¹³ Isto. str 252

samostalno, no upitno je koliko su svjesni kvalitete tih informacija. Velike su oscilacije kod pitanja, dok većina studenata tvrdi da shvaća informacijsku pismenost, te da su i sami informacijski pismeni, po odgovorima utvrđujemo da ne ju ne primjenjuju, što možemo utvrditi po neprepoznavanju raznih pretraživača, baza podataka.

Dolazimo do zabrinjavajuće informacije kod pitanja o kritičkom mišljenju. Samo 50,5% studenata je odgovorilo da se odnose kritički prema sadržaju informacije koju su dobili.¹⁴

Svega pola studenata provjerava dobivene informacije, ono što pročitaju, uzmu zdravo za gotovo. Taj postotak bi trebao biti mnogo veći. No i taj postotak je možda i veći nego kako stvari zapravo stoje, jer samo 16,6% studenata je odgovorilo da je spremno odvojiti potrebno vrijeme za odabir i pažljivo čitanje teksta potrebnog za izradu uratka¹⁵. Dok se studenti s jedne strane doimaju samopouzdanima u korištenju tehnologija i uspješnima u dobivanju informacija, s druge strane njihovi odgovori su vrlo nesigurni kada je u pitanju informacija potrebna za vlastito obrazovanje. Kao knjižničarima, nužno je uključiti informacijsko opismenjavanje u studijski program. Time će knjižničari doživjeti veći pomak u društvu, a knjižnice, tako i specijalne, će se mnogo više koristiti i cijeniti, što je i njena namjena.

¹⁴ Hedbrang Grgić, I.; Špac, V., ur. (2014) Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 243251

¹⁵ Isto. str 246

VI. Specijalne knjižnice

6.1. Knjižnica Muzeja Slavonije

Muzej Slavonije Osijek je najveći kompleksni muzej u Hrvatskoj, osnovan 1877. Fond je raspoređen u devet odjela, među kojima se nalazi i Knjižnica. a knjižnična građa se prikuplja u dvama odjela, Odjelu muzealnih tiskopisa i Odjel hemeroteke. Zbog obujma i vrijednosti svojih fondova, 1994. godine je dobio status nacionalnog muzeja. Riječ je o knjigama, časopisima, novinama, kalendarima, plakatima i sitnom tisku. Sve je to zavičajna građa. Kada govorimo o zavičajnim fondovima u njih uključujemo građu objavljenu na području zavičaja te sve što je objavljeno o zavičaju bilo gdje u svijetu. Zbirka zavičajnih fondova premašuje 100.000 jedinica, a raspoređena je na knjige i časopise koji su smješteni u Zavičajnu zbirku Essekiana, novine u Zbirku novina, kalendari u Zbirku kalendara, plakati u Zbirku plakata i sitni tisak u Zbirku sitnog tiska.¹⁶ Zbirka novina (Narodna obrana, Slavonische Presse...) je uz Zbirku Essekiana najkorištenija zbirka za brojna istraživanja vanjskih korisnika.

Knjižnica ima ulogu stručne priručne knjižnice, ali i muzejskih odjela s muzejskim zbirkama, uz što je još i podrška stručnom i znanstvenom radu korisnika, izložbenoj i izdavačkoj djelatnosti Muzeja Slavonije. Kako to obično biva, muzejsku knjižnicu ne svrstavamo u jedan od dva tipa specijalnih knjižnica, već im pridodajemo oba. Rade i za korisnike, ali istom pažnjom i odgovornošću i za djelatnike, a to se pogotovo odnosi na Knjižnicu Muzeja Slavonije.

6.1.1. Korisnici

Kada govorimo o muzejskoj knjižnici prvo što moramo navesti je brojnost i raznovrsnost korisnika. Oduvijek je muzejska knjižnica bila centar znanstvenih radova, istraživanja i odgonetavanja tajni povijesti. Svoj doprinos je dao i osnutak Sveučilišta u Osijeku čime se broj korisnika povećao, što je rezultiralo brojnim stručnim radovima, seminarima i diplomskim

¹⁶ Hedbrang Grgić, I.; Špac, V., ur. (2014) Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str. 192

radovima kako studenata tako i profesora. Iako je suradnja hemeroteke i Sveučilišta intenzivna, do te mjere da su knjižničarke čak i predavači na pojedinim kolegijima, i dalje se javlja poznati zastoj u obliku ograničenosti prostora i osoblja, zbog čega se ne može odgovoriti brojnim zahtjevima svih korisnika. Uz raznu pomoć koja se nudi korisnicima svih kategorija, knjižnica muzeja sudjeluje u održavanju i raznih skupova, okruglih stolova, tematskih predavanja i događanja.

6.1.2. Fond

Knjižnica Muzeja Slavonije sadrži fondove osječkih tiskovina kao što su monografske publikacije, periodike i neknjižne građe. Svojim radom daje pomoć studentima i znanstvenicima u brojnim seminarskim i diplomskim radovima, stručnim i znanstvenim člancima, doktorskim disertacijama, kao i monografijama, znanstvenim projektima, ali i nastavnim kolegijima, za što su djelatnici knjižnice i više nego sposobni. Pomoć koju pružaju je raznovrsna i nezamjenjiva.

U početku građa je pristizala kao darovi obiteljskog nasljeđa, otkupom i zamjenom.¹⁷

Knjižnica muzeja sadrži element kulturne baštine, razne tiskopise, ali i održava muzejske izložbe. Bilo da je riječ o stalnoj ili povremenoj izložbi, to je osnovni oblik komuniciranja s publikom. Izložbi će uvijek biti jer je opseg resursa neograničen. U izložbi se mogu nalaziti pojedinačni primjerci koji nadopunjuju kulturno povijesnu priču, zbirke koje predstavljaju određeno razdoblje, obiteljske knjižnice, raznim vlasnicima, sakupljačima. Knjižnica muzeja je svjedok zavičajne povijesti.

Je li knjiga uvijek sama po sebi dovoljna da zaokupi pažnju posjetitelja? Ponekad nije dovoljno da samo knjiga stoji u izlogu, već je potrebno dodati nešto da bi se zaokupila pažnja, javila veća zainteresiranost. Zato možemo reći da je izložba dovoljna da zaokupi pažnju, jer u izložbi se ne radi o jednoj knjizi, jednoj korici koju netko prelistava, kod izložbe se radi o vremeplovu, o

¹⁷ Hedbrang Grgić I., Špac V., ur. 2014. „Zavičajni fondovi Knjižnice Muzeja Slavonije – ishodišta znanstvenog promišljanja Osijeka i Slavonije“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 193

moru glavnih i sporednih informacija povezanih i najtanjom linijom. Izložba namami oko posjetitelja. Kada spojimo knjigu i izložbu, knjiga, kao začetnik, kao polazište svega, postaje mnogo više, oslobađa se, razvija, razgrana. Knjižnica Muzeja Slavonije je to prepoznala i konstantno radi na novim izložbama vezanim uz kompletnu povijest zavičaja, do samih sitnica, zaboravljenih sadržaja.

Tiskopisi 17. stoljeća su vrlo vrijedna građa iz riznice Muzeja Slavonije Osijek. Upravo ti fondovi svjedoče o navikama i interesima svojih imatelja, ti tiskopisi svjedoče o njima i o vremenu u kojem su nastale¹⁸. Kod tiskopisa ima građa koja se ističe. To je Knjižnica Prandau-Normann, Gimnazijska knjižnica i Knjižnica obitelji Weissmann.¹⁹

Fond Knjižnice Muzeja Slavonije možemo usporediti sa oceanom, znamo da je tu, nama na pladnju, iskoristiv u svako doba, ali toliko toga ima neistraženog, samo čeka da netko otkrije ono neotkriveno.

6.1.3. Uloga Knjižnice Muzeja Slavonije

Muzejske knjižnice možemo nazvati i šire specijalne knjižnice, što uistinu i jesu, pogotovo kada se nalazimo u suvremenom informacijskom okruženju, sa digitalizacijom koja nam kuca na vrata. Muzejske knjižnice imaju podlogu i potencijala postati sastavnice obrazovnih, znanstvenih i kulturnih jedinica. Ono što bi uvelike pomoglo muzejskim knjižnicama je međuknjižna razmjena i komunikacija i pretraživanje građe, no to nije moguće zbog nekompatibilnog programskog rješenja. Novi Standardi za specijalne knjižnice su upravo na tragu tih rješenja, jer su muzejske knjižnice prepoznate kao riznice lokalnog, ali i šireg nacionalnog blaga, sa prepunim izvorima vrijednih informacija spremnih na korištenje.

Kome je uistinu namijenjena muzejska knjižnica? Jesu li to isključivo, kao što glasi popularno mišljenje, uz djelatnike, studenti? Od kuda tolika potreba za jednom specijalnom, muzejskom

¹⁸ Krajna T., Martek A., ur. 2010. „Stara knjiga između knjižnične teorije i muzejske prakse“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : knjižnice i očuvanje kulturne baštine, knjižnice bez granica : digitalni repozitoriji, knjižnični softveri : zbornik radova. 11. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 86

¹⁹ Isto. str 88-90

knjižnicom ? Posebno. Je li specijalne knjižnice uvelike ovise o studentima kao nosiocima informacija, više nego profesorima i znanstvenicima ? Je li moramo sav svoj trud uložiti u informacijsko opismenjavanje studenata, promidžbu specijalnih knjižnica. Između ostalog, ti studenti će jednom postati znanstvenici ili profesori.

Prvo moramo otkriti neke stvari o samoj knjižnici kako bi mogli bolje upoznati njenu namjenu i korisnike. Povijest same knjižnice je usko povezana sa povijesti Muzeja Slavonije. Fond je sačinjen od starih primjeraka i vrijednih knjiga, stručnom literaturom pretežito humanističkog područja te razne zbirke obitelji i regije. Možemo profilirati fond u dvije vrste, kulturno-povijesnu i stručno-znanstvenu građu. Pomoću tih podataka bi mogli reći da su korisnici isključivo studenti humanističkih odjela te znanstvenici, ali i djelatnici muzeja kojih muzejska knjižnica nije zapostavila te im nudi svoju ulogu stručnog pratitelja i nabavom stručne literature. Na drugu stranu, nailazimo na razne osobne komentare knjižničara koji naglašavaju da je najveća vrlina muzejske knjižnice upravo brojnost i raznovrsnost korisnika.²⁰ To možemo potkrijepiti činjenicom da se broj korisnika povećao osnutkom Sveučilišta u Osijeku.

Muzejske knjižnice pružaju pomoć korisnicima u izradi svojih radova, kao što su seminarski radovi, diplomski radovi, studentski projekti, znanstveni i stručni članci, magistarski radovi i doktorske disertacije, monografije, znanstveni projekti. Sve su to radovi koji su nastali na zavičajnom zbirci i ostaloj vrijednoj građi, jer su upravo te zavičajne zbirke ishodišta stručnog i znanstvenog istraživanja.

6.1.4. Anketa knjižnice

Da bismo bolje upoznali ne samo muzejske, nego i sve specijalne knjižnice, moramo proučiti korisnike, u koje svrhe se one koriste i je li se dovoljno koriste. U tu svrhu je provedena anketa Knjižnice Muzeja Slavonije. Uzet ću tu anketu²¹ kao podlogu za daljnja istraživanja i zaključke. Anketa prolazi kroz sva ključna pitanja specijalne i muzejske knjižnice. Anketa je vrijedna i iz razloga što znamo da takve već postoje za vrednovanje pretežito narodnih i visokoškolskih, dok za specijalne ne možemo reći isto. Ovom anketom nećemo samo dobiti odgovore na već davno

²⁰ Malbaša, Marija. Problemi muzejskih biblioteka. // Glasnik slavonskih muzeja 4(1967), 8-9

²¹ Martek, A.; Rybak Budić, E., ur. (2013) Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str. 227-237

postavljena pitanja, nego će i djelatnici muzejskih knjižnica moći odgovoriti na sve više zahtjeva za novim uslugama, kako zadovoljiti korisničke zahtjeve koji su sve složeniji i ugraditi nova rješenja na organizacijsku strukturu.

Anketu su provele djelatnice knjižnice Muzeja Slavonije u Osijeku, pri čemu je ispitano 74 korisnika²². Pitanja su podijeljena u nekoliko cjelina : razlozi korištenja muzejske knjižnice, iskustva pri korištenju muzejskom knjižnicom, pomoć i uloga knjižničara, procjena rezultata korištenja muzejske knjižnice i prijašnje korištenje i demografski podatci.

Kao razlog korištenja knjižnice je postojala mogućnost višestrukih odgovora pa tako nijedan nije dominirao. Odgovor 'korištenje knjiga' je imao najveći postotak no nije daleko od ostalih kao 'dobivanje informacija, korištenje novina, pretraživanje kataloga, korištenje posebnih zbirki, korištenje časopisa. Razlog korištenja knjižnice nije isključivo baziran na jednu skupinu korisnika, tj. možemo uočiti da knjižnica nema jednu funkciju već njih mnogo više. Također kod pitanja vezano uz svrhu dolaska nije bilo dominantnog odgovora, već su bili odabrani svi podjednako kao što su ispit, seminarski rad, pisanje članka, projekt, magistarski rad itd.

Korisnici su saznali za knjižnicu većinom (75%)²³ preko informacija profesora sa fakulteta ili škola, što nam nije strano. Znamo koliku važnost u promoviranju svih specijalnih knjižnica imaju profesori, sa kojima bi mogli napraviti jaču povezanost gdje bi specijalne knjižnice mogle ući u plan i program rada fakulteta.

Kod pitanja o iskustvu korisnika pri korištenju muzejske knjižnice, njih 92,3% je bilo zadovoljno i 0% nezadovoljno, također ih je 88% navelo da je knjižničar od velike pomoći. Na pitanje o zadovoljstvu izborom građe, njih 88% je zadovoljno (0% nezadovoljno), čime se ruši stereotip o tome kako je muzejska knjižnica zatvorena i nema novu građu.²⁴ To potvrđuje i odgovor na pitanje mogućnosti ponovnog korištenja knjižnice gdje je 86% odgovorilo potvrdno, a na pitanje jesu li već koristili usluge ove knjižnice 73% je odgovorilo potvrdno. Vrijedi napomenuti da Knjižnica ima korisnike koji stalno dolaze posljednjih 20 godina.²⁴

²² Martek, A.; Rybak Budić, E., ur. (2013) Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str. 227-237

²³ Isto. str 235

²⁴ Isto. str 235

²⁴ Isto str. 236

²⁶ Isto str. 236

Kada dolazimo do pitanja o samim korisnicima, nailazimo na dominantne i stereotipne odgovore. Skupina korisnika koja pretežito dolazi su studenti (68% ispitanika), dok pohađaju fakultete ili društvenog zanimanja (59%) ili humanističkog (39%)²⁶. No što je ipak zajedničko svim korisnicima ? Vidimo da su korisnici i studenti i zaposleni ljudi, znanstvenici, profesori.

Svima je zajednička potreba za muzejskom knjižnicom kako bi bili uspješni u svom školovanju, zaposlenju, napredovanju, budućim planovima.

Što možemo zaključiti iz ove ankete, iz ovog vrednovanja muzejske knjižnice ? Korisnici koji prevladavaju uistinu jesu studenti i to društvenog ili humanističkog područja. Korisnici su za Knjižnicu saznali pretežito od sveučilišnih i školskih profesora. U knjižnicu dolaze iz raznih razloga kao korištenja knjiga (uglavnom onih koje ne mogu naći u fakultetskim knjižnicama), dobivanja informacija, pretraživanje kataloga i bibliografija. Svrha dolaska je također raznolika, od ispita, seminara, članaka do projekata. Svima njima je prijeko potrebna pomoć knjižničara, i nerijetko se dogodi da je korisnicima muzejska knjižnica prva opcija, ispred fakultetske ili narodne.

Potvrdili smo da je ovakva muzejska knjižnica nužan dio obrazovnog i znanstvenog sustava. Zbog raznih razloga za potrebom muzejske knjižnice, sama knjižnica otvara sve veće mogućnosti korisnicima, osigurava kvalitetnije usluge, poboljšava stanje fonda, osigurava odgovarajući prostor i opremu, kao i broj stručnog osoblja. Podatak da je velika većina korisnika studenata moramo uzeti u vlastitu korist i sve više promovirati muzejsku knjižnicu na fakultetima i školama, ipak, ti studenti su kasnije potencijalni znanstvenici i/ili profesori, program je dugoročno održiv i potreban. Korisno je napraviti takav program prepoznavanja važnosti i promoviranja muzejske knjižnice jer ova Knjižnica Muzeja Slavonije uistinu vrijedi, što je potvrdila i ova anketa, a za što su zaslužni isključivo knjižničari.

6.1.5. Nedostaci

Koji su nedostaci knjižnice ? Prije svega to su financije. Ne samo kada govorimo o nabavi časopisa, pretraživača, već su financije i potrebne kod digitalizacije. Muzejska knjižnica ima veliki plan digitalizacije cijele građe, kojeg nije moguće izvesti bez financijske pomoći. Knjižnica radi na važnom očuvanju baštine i kulture regije, a digitalizacijom se ta građa čuva,

njom se osiguramo, znamo da je više ne možemo izgubiti. Nažalost, mogućnost dobivanja financijske pomoći ne ovisi o knjižničarima.

Sljedeći nedostatak su djelatnici, oprema i prostor. Točnije, manjak knjižničara. Muzejska knjižnica glasi kao jedna od najvećih i najvrjednijih u Hrvatskoj (po građi), za očuvanje, digitalizaciju, provođenje, ali i pregledavanje sve te građe su potrebni knjižničari, a u toj cijeloj oazi informacija, tiskopisa i povijesnih knjiga rade svega dvije knjižničarke. Situacija oko prostora nije ništa bolja. Jednostavno, prostor je premalen, skladište nije dovoljno veliko, građa se mora čuvati po raznim objektima, prostorijama u drugim ustanovama, da ne spominjemo da je trenutno stanje tog ionako malog prostora u rasulu (prokišnjavanje).

Manjak informatičke opreme također stvara probleme, no nije samo oprema problem već i program koji nije adekvatan za ovakvu specijalnu knjižnicu.

6.1.6. Kompetencije knjižničara

Jedno od pitanja koja su bila upućena knjižničarko muzejske knjižnice je bilo koje su vještine i kompetencije koje knjižničar mora imati da bi radio u takvoj knjižnici. Odgovor je bio zanimljiv, ali potpuno opravdan. Knjižničar prvo mora imati ono minimalno, a to su temelji, ali široki temelji što znači da knjižničar mora imati širok spektar znanja već kada završi fakultet, ali može, i mora, to i bolje. Za muzejsku knjižnicu bi knjižničar, uz svoju djelatnost, trebao imati još jedno zvanje, po mogućnosti srodno ustanovi u kojoj se knjižnica nalazi, u ovom slučaju muzeologiji. Uz ta zvanja, tek dolaskom u specijalnu knjižnicu se knjižničar usmjerava i konstantno napreduje. Knjižničar dolazi kao već visoko obrazovana osoba, ali se tamo se i dalje svakim danom obrazuje.

6.2. Centar za znanstvene informacije (Institut „Ruđer Bošković“)

Centar za znanstvene informacije glasi kao vrlo ozbiljna knjižnica, uvijek su u koraku s vremenom jer, kako kažu, ako je knjižnica u sadašnjosti, nema što ponuditi korisniku, uvijek mora biti ispred, znati što će korisnici i djelatnici trebati. Uz posao koji svakodnevno rade također planiraju svoj program za cijelu godinu.

6.2.1. Djelatnici Centra za znanstvene informacije i njihova uloga

Tim Centra za znanstvene informacije čini oko desetak djelatnika. Diplomirani knjižničari, magistri knjižničarstva, knjižnični savjetnik, viši knjižničar, informatički stručnjaci te bivši studenti na stručnom usavršavanju.²⁵ Svi su oni dio jednog vrlo kompetentnog i dobro uigranog stroja. Unatoč raznim titulama, svi su jednako važni i svi imaju istu ulogu u knjižnici, voditi je prema naprijed, stalno ju usavršavati. Iako rade na različitim odjelima, u Centru svi moraju imati jednu vještinu na vrhunskoj razini, a to je informatička sprema. Bez nje rad djelatnika ne bi bio moguć.

Djelatnici u knjižnici sve rade sami. Pod time mislim na to da imaju svoje softvere na kojima konstantno rade njihovi informatički djelatnici. Pogodno, jer u slučaju da nešto zapne ili da se program sruši, oni su uvijek tu pri ruci. Dolazi do još jedne vrlo korisne pogodnosti. Ukoliko knjižničari vide da nešto nefostaje na programu ili da se može nešto popraviti, informatičari to odmah omoguće svojim znanjem. Ne dolazi do nejasnoća, knjižničarima je sve na dlanu te nema ništa što bi ih u informatičkom dijelu kočilo prema nazad. Informatičari rade također u duhu knjižnice, uvijek idu korak naprijed. Naime, informatički tim je izradio svoj vlastiti program za međuknjižnu posudbu koju mogu koristiti sve knjižnice u Hrvatskoj.²⁶ Radovi na kojima informatičari rade su uglavnom softveri za međuknjižnu posudbu, softveri za kataloge, vođenje web stranica, provjeravanje baza podataka, održavanje softvera i baza. Vrijedi napomenuti da su svi programi koji informatičari naprave, slobodni za korištenje i ostalim knjižničarima iz Hrvatske.²⁷ Tim potezom, Centar za znanstvene informacije direktno pomaže svojim djelatnicima, korisnicima, ali i općenito djelatnosti knjižničarstva u cijeloj Hrvatskoj.

Knjižničari u ustanovi su na visokom poslovnom i statusnom položaju. Djelatnici imaju vrlo visoko mišljenje o njima s obzirom na pomoć koja ima se nudi. Rad Centra je iznimno dobar, jedan od boljih u hrvatskoj, i uistinu se može ugledat na knjižničare i ostale zaposlenike centra kao na nešto što nas može voditi prema naprijed. Djelatnike se gledao kao na prave knjižničare.

²⁵ Konjević, Sofija. Osobni intervju. 06.07.2016.

²⁶ Konjević, Sofija. Osobni intervju. 06.07.2016

²⁷ Isto³⁰

Isto

6.2.2. Korisnici i pogodnosti kojima se služe

Centar je otvoren svim građanima, svi mogu doći i proučavati literaturu koja se tamo nalazi, naravno, literatura je dostupna samo u učionici. Članarine nema niti je potrebno ispuniti obrasce.³⁰ Radi se na temelju pružanja znanstvenih informacija svima, bez iznimka. S obzirom da je veličina fonda prilično velika i kako smo rekli, naši znanstvenici su cijenjeni, građa je bogata informacijama i bilo bi šteta to držati dalje od onih kojima bi uvelike pomoglo.

Knjige se ipak mogu posuditi na određen način. Neke knjige se nalaze u kabinetima profesora, knjige vezane uz profesorovu struku ili kolegij. Profesori ih zatim mogu posuditi svojim studentima za određene radove/proučavanja ili kao mentori svojim studentima. Također putem međuknjižne posudbe, knjižnice raznih odsjeka/odjela i fakulteta mogu dobiti knjige na posudbu, te ih oni posuđuju svojim studentima, no u tom slučaju knjižnica koja je posudila knjige je zadužena za sigurnost tih knjiga, oni vode brigu o njima.²⁸ Naravno, najviše posudba dolazi od Instituta i Odjela koji se nalaze u blizini Centra.

Centar pruža velik izbor baza podataka, tu su Google Scholar, ISI, Scopus, CROSB, EBSCO, Emerald, ali i Šestar, MySQL, PostgreSQL.²⁹ Programski katalog koji koriste je KOHA, koju uredno ažuriraju i nadograđuju, čineći ju boljom. Uvijek rade i na programima za korisnike. Bitno im je da korisnici mogu naći željenu literaturu, tako da nadograđuju i upravljaju tim programima da olakšaju korisnicima. Uz informatički tim u Centru za znanstvene informacije imamo sve potrebne alate za online pretraživanja i baze podataka, a kod njihovog odabira prihvaćaju samo ono najbolje. Vjerojatno jedna od rijetkih knjižnica koja može birati programe i softvere, jer znanje i vještine za to imaju. Posebno vrijedi istaknuti FULIR. To je digitalni repozitorij Instituta kojega uredno ažuriraju.³⁰

Centar svojim korisnicima i djelatnicima nudi prostor za razna događanja i izložbe, informatičke učionice, softvere i aplikacijska rješenja. Uredno sudjeluju na raznim otvorenim vratima, organizaciji događaja, gdje pružaju sve svoje usluge (neka nedavna događanja su:

²⁸ Konjević, Sofija. Osobni intervju. 06.07.2016

²⁹ Isto

³⁰ Knjižničari Centra u FULIR pohranjuju cjelovite tekstove radova svojih djelatnika. u FULIR-u se također nalaze potpuni godišnji izvještaji na hrvatskom i engleskom jeziku, i „Ruđer“: znanstveno glasilo IRB-a ³⁴ <http://lib.irb.hr/web/oznake/itemlist/tag/događanja> (08.07.2016.)

Otvoreni dani 2016.- na pravom tragu, Noć knjige, Festival znanosti 2016, Noć muzeja 2016...)

³⁴. Također pomažu i oko kolokvija. Treba napomenuti da Centar izdaje potvrde za unaprjeđenje svojih djelatnika koji naravno uvijek imaju svu željenu i potrebnu literaturu, baze podataka, kataloge i naravno pomoć koju trebaju. Uistinu olakšava život znanstvenicima i profesorima unutar Instituta.

6.2.3. Fond i prostor

Fond čini oko 26.000 primjeraka, no većinu građe čini neknjižna građa.³¹ Svi časopisi koje uzimaju su online časopisi, literatura je online, tj. iz baza podataka. Upravo zbog toga više ne rade na digitalizaciji građe, jer stara građa je digitalizirana, a nova u virtualnom obliku. Većina nabave kao i razna plaćanja virtualnih baza dolazi iz ministarstva, tj. koliko ministarstvo financira toliko količina literature dolazi. Građa, uz plaćanje, dolazi i na razini darova od profesora sa Instituta.

Centar uvijek radi na međuknjižnoj posudbi. Izvan hrvatske imaju dobar odnos sa svim državama, često dolazi do suradnje sa Njemačkom, Slovenijom.³² Hrvatski znanstvenici su jedni od cjenjenijih pa su knjige, časopisi i radovi naših znanstvenika vrlo popularni. Imajući to na umu Centar je spreman na suradnju jer shvaćaju važnost znanja, informacija i znanstvene zajednice. Međuknjižna posudba se najviše događa unutar hrvatske i to uglavnom sa fakultetima i Odjelima koji se nalaze u blizini instituta. Tako u pogodnostima posudbe uživaju Institut i odsjek za kemiju, fiziku, matematiku i geologiju.³⁷ Upravo zbog toga veliki dio građe i čine knjige vezane uz područja tih odjela.

Prostori knjižnice su raspodijeljeni. Knjižnica se nalazi na više mjesta. U krilu broj 3 je glavni dio knjižnice sa čitaonicom gdje se nalaze neke starije knjige. U informatičkom djelu se informatičari brinu za tehnološke dijelove sa, također, čitaonicom. Imaju i arhiv gdje se skladišti određena građa, no sam arhiv se rijetko koristi. Krilo broj 5 i 4 također imaju svoje čitaonice. Možemo uočiti da svaki odjel ima svoju čitaonicu i sve su dovoljno velike, čak i veće nego što bi se očekivalo. Korisnici uživaju u miru, tišini, velikim stolovima na kojem mogu raširiti svoje

³¹ Konjević, Sofija. Osobni intervju. 06.07.2016

³² Isto ³⁷

Isto

tiskane materijale ili tehnologiju. Sam prostor je velik, nema uskih ili zagušljivih dijelova. Imaju i informatičku učionicu gdje je slobodan pristup svim bazama i katalogima.

6.2.4. Nedostaci

Nedostataka nema ili su rijetki, jedan od nedostataka je financiranje, no to je već uobičajena priča sa knjižnicama, bez iznimaka. Uz veću financijsku pomoć, moglo bi se ponuditi više baza podataka, ali i nabaviti više raznih časopisa. Drugi nedostatak bi bio prostor. Kao što smo već napisali, odjeli knjižnica se nalaze po cijelom institutu, idealno bi bilo da je sve na jednom mjestu. Bilo bi praktičnije, komunikacija bi bila brža, skladište bi možda bilo i veće, ali i sva građa bi bila na jednom mjestu. Možda ne zvuči toliko bitno, ali i sami knjižničari bi bili bliži u smislu da bi se bolje poznavali, znali svoje kompetencije, pomagali međusobno.

6.2.5. Kompetencije knjižničara

Kao znanja, vještine i kompetencije koje treba za bi se radio taj posao su odabrali ipak informatičko znanje. Kako kažu, i knjižničarski dio se mora znati, ali je toliko širok da se neke stvari moraju učiti u hodu, tokom vremena, ali informatički dio se mora znati izvrsno od prvoga dana.

Knjižnica pruža dašak svježeg zraka, pozitivna strana knjižničarstva u hrvatskoj. Pokazatelj što se može napraviti sa uistinu kompetentnim knjižničarima koji vole i znaju odlično raditi svoji posao, te imaju podršku ustanove u kojoj se nalaze. Centar bi mogao služiti kao pravi primjer, jer oni ne rade samo za sebe, već za cijelu djelatnost knjižničarstva.

6.3. KBC „Sestre milosrdnice“

Klinički bolnički centar sestre milosrdnice (KBCSM) osnovan je 1846. godine i jedna je od najstarijih i najvećih zdravstvenih ustanova u Republici Hrvatskoj³³. U takvoj ustanovi je

³³ Hedbrang Grgić, I.; Špac, V., ur. (2014) Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo?

potrebna knjižnica. KBCSM je nastavna baza sedam fakulteta. Knjižnica pruža bogat fond i pomoć svim studentima. Provode se i razna klinička istraživanja, dok djelatnici često objavljuju svoje znanstvene radove.³⁴ Koliko je knjižnica važna i koliko sudjeluje u objavi znanstvenih radova možemo uočiti kod navoda u samim radovima. Naime, djelatnici znanstvenih i nastavnih zvanja često u svojim radovima navode pripadnost visokoškolskoj, a ne kliničkoj ustanovi, što aludira ili se odnosi na knjižnicu i knjižničnu djelatnost. Također, urednici stranih baza podataka često stavljaju pojam sveučilišta, a ne ustanove.

Knjižnica KBCSM pruža potporu stručnom, znanstveno-nastavnom i istraživačkom radu djelatnika, ali i vanjskih korisnika. Tu potporu vrše pomoću stalne nabave monografskih i serijskih publikacija, prikupljanjem informacija iz baza te ostalih elektroničkih izvora, kroz međuknjižničnu posudbu, uslugama pretraživanja kao i traženjem podataka te sudjelovanjem u uređivanju časopisa koje izdaje KBCSM.

Knjižnica je, kao i KBCSM, kroz povijest mijenjala naziv, lokacije, organizaciju i djelatnost, no mi ćemo pričati isključivo o onoj danas. Knjižnična djelatnost se odvija na tri lokacije. Na prvoj lokaciji (Vinogradska, lokacija KBCSM) se nalazi sveobuhvatna literatura, kako je knjižnica u samoj ustanovi, na drugoj lokaciji (Ilica, osnovano 1969.) se daje na korištenje uglavnom literatura iz područja onkologije, na trećoj lokaciji (Draškovićeve ulica, osnovano 1979.) je specijalizacija na literaturi s područja kirurgije, ortopedije, traumatologije, fizikalne medicine i rehabilitacije te povezanih medicinskih struka³⁵. Vrijedi napomenuti da se građa klasificira prema Klasifikaciji Nacionalne medicinske knjižnice u SAD-u, dok na sve tri lokacije radi po jedan knjižničar, točnije jedan knjižničar s visokom stručnom spremom i dva sa srednjom.

: produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 106

³⁴ Isto. str 107

³⁵ Hedbrang Grgić, I.; Špac, V., ur. (2014) Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 109

⁴¹ Isto. str 111

6.3.1. Fond i projekti knjižnice

Fond knjižnice čini oko 10.000 svezaka knjiga te oko 80.000 svezaka časopisa iz svih područja kliničke medicine, uz specijalizirane fondove (ortopedija, traumatologija, onkologija). Bez bogatog fonda s općom i stručnom referentnom zbirkom, uz pristup elektroničkim bazama podataka, ne bi bila moguća potpuna potpora djelatnicima i vanjskim korisnicima.

Nerijetko nastupaju financijske poteškoće od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, osobito što se tiče stranih časopisa, pa se često građa nabavlja putem međuknjižne posudbe iz fondova drugih knjižnica u Hrvatskoj te iz inozemnih knjižnica.

KBCSM sudjeluje i u raznim projektima. Jedan od njih je CROSB⁴¹, ili projekt mrežne bibliografije Hrvatska znanstvena bibliografija, koji omogućuje uvid u znanstvenu produkciju pojedinih znanstvenika, a podatke unose sami znanstvenici, no knjižničari osiguravaju obrasce, standarde i praćenje cijelog postupka. CROSB je vrlo važna mreža za bolnicu i knjižnicu jer je taj projekt jedina mrežna bibliografija u Hrvatskoj koja im daje uvid u znanstvenu produkciju na razini svih znanstvenih ustanova.

Knjižnica KBCSM je specijalna bolnička knjižnica koja djeluje kao posebna ustrojbeno jedinica . Uz CROSB-a, priključivanjem na CARNet (Hrvatska akademska i istraživačka mreža) omogućen je pristup svim važnijim znanstvenim bazama podataka kao i elektroničkim zbirkama časopisa.³⁶

Knjižnica daje velike potporu izdavačkoj djelatnosti. KBCSM izdaje tri medicinska časopisa Acta Clinica Croatica, Libri Oncologici i Alcoholism.³⁷ Svi časopisi imaju i elektroničko izdanje dostupno na mrežnim stranicama bolnice. Časopisi su indeksirani i u raznim stranim bazama, dok se objavljuju i na engleskom jeziku.

³⁶ Hedbrang Grgić, I.; Špac, V., ur. (2014) Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 111

³⁷ Isto. str 113

6.3.2. Korisnici i pogodnosti koje knjižnica pruža

Knjižnica uvijek nastoji slijediti potrebe korisnika, kako u nabavi knjiga tako i u pretraživanju baza podataka. Od 2011. godine vrši se tematsko pretraživanje biomedicinskih baza podataka, što znači da se težište stavlja na korisnike. No knjižnica ne staje na tome, već vrši i poučavanje korisnika. Poučavanje korisnika se odvija na mrežnim stranicama knjižnice KBCSM, kao i pomoću tiskanih letaka za korisnike, kroz predavanja, prezentacije, radionice. Poučavanje obuhvaća pronalaženje radova u bazama dostupnim kroz CARNet, tematsko pretraživanje, upute za citiranje itd.³⁸

Knjižnica KBCSM uistinu pruža razne usluge svojim korisnicima. Neke od usluga su korištenje građe, posudba određene građe (kako to i biva u znanstvenim knjižnicama), međuknjižna posudba, pretraživanje medicinskih baza podataka, traženje podataka o indeksiranosti ili citiranosti, upute za uspješno pronalaženje literature, edukacija korisnika u pretraživanju baza, opcija pitaj knjižničara. Naravno, na svakoj od tri lokacije postoji i čitaonica sa umreženim računalima za korisnike.

Kada govorimo o uslugama možemo napomenuti tiskane (preko 20) i virtualne časopise kao što su *Seminars in Dialysis*, *BMJ*, *OVID e-časopisi*, i knjige kao što su *OVID e-knjige* te *Free Books 4 Doctors*.³⁹

Knjižnica ima bogatu bazu/pretraživače, a to su *OVID*, *Science Direct*, *EBSCO*, *Scopus*, *WoS*, *MEDLINE*, *Google Scholar*, *MedScape*, *UpToDate*.⁴⁰

6.3.3. Nedostaci

Uz sve pogodnosti i usluge koje Knjižnica KBCSM ima, postoje i nedostaci. Jedan od glavnih nedostataka je nedovoljan broj djelatnika koji ne dopušta sustavno praćenje znanstvene produkcije. Upravo iz tog razloga je prijeko potreba suradnja s bolničkim knjižnicama, drugim vrstama specijalnih knjižnica, visokoškolskim knjižnicama, kao i s NSK. Odmah kao drugi

³⁸ <http://www.kbcm.hr/knjiznica/usluge/> (10.07.2016.)

³⁹ <http://www.kbcm.hr/knjiznica/e-casopisi/e-knjige> (10.07.2016.)

⁴⁰ <http://www.kbcm.hr/knjiznica/baze-pretrazivaci/> (10.07.2016.)

nedostatak možemo navesti i nepostojeći softver koji bi adekvatno obuhvatio sve potrebe knjižnice, što se nadoknađuje suradnjom sa navedenim knjižnicama.

Nedostatak koji se također povezuje uz suradnju je i manjak finansijskih sredstava, no to je uobičajena priča o kojoj ne treba trošiti previše riječi.

VII. Komparacija

Kako bi uistinu vrednovali specijalne knjižnice, moramo ih komparirati. Od svih vrsta knjižnica upravo je kod specijalnih knjižnica razlika najizraženija. Ako ih kompariramo, tek onda možemo vidjeti njihove nedostatke, ali i pogodnosti koje nam donose. Komparacija će se odnositi na sljedeće knjižnice: Knjižnica Muzeja Slavonije u Osijeku (muzejska knjižnica), Centar za znanstvene informacije (znanstvena knjižnica) i knjižnica KBC Sestre milosrdnice (bolnička knjižnica).

Komparaciju ću raspodijeliti u nekoliko važnih segmenata kao što su fond, korisnici, prostor, digitalizacija, baze/pretraživači, uloga, djelatnici itd. Saznat ćemo što je to zajedničko specijalnim knjižnicama, što ih drži na toliko visokom nivou, zašto su nam toliko potrebne.

7.1. Podjela i uloga specijalnih knjižnica

Kao što smo već napomenuli specijalne knjižnice možemo podijeliti u dvije skupine. Prvoj skupini pripadaju sve knjižnice koje su ustrojene od ustanova za zadovoljavanje potreba za informacijama prvenstveno vlastitih djelatnika (iako su danas rijetke knjižnice koje su potpuno zatvorene prema javnosti, uglavnom imaju barem minimalan kontakt sa vanjskim korisnicima kao što su studenti). U drugoj skupini se nalaze specijalne knjižnice koje se nalaze u sastavu ustanova u kulturi kao što su arhivi, muzeji, galerije, ili knjižnice iz strukovnih/ ne strukovnih udruga i nisu definirani određenom populacijom i otvorene su prema javnosti.

Centar i muzejska knjižnica su otvoreni za sve, dok je bolnička knjižnica otvorena više za svoje djelatnike svoje ustanove (iako su dio korisnika i studenti).

7.2. Korisnici

Većina korisnika muzejske knjižnice su studenti, točnije, 68% ispitanika su studenti.⁴¹ Ta razlika je malo manja kada govorimo o Centru gdje knjižnicu podjednako koriste i djelatnici/znanstvenici i studenti dok u bolničkoj knjižnici ta razlika više naginje prema djelatnicima bolnice.

Postoji razlika i u tipu studenta koji koristi knjižnicu. Naravno, to ovisi o ustanovi u kojoj se knjižnica nalazi, tj. ovisi kojem tipu studenta je knjižnica potrebna, pa tako muzejske koriste studenti humanističkom i društvenog područja, Centar studenti odjela za kemiju, fiziku, matematiku (zbog ustanova koje se nalaze u blizini Instituta), dok bolničku knjižnicu koriste studenti medicine. Možemo saznati da specijalna knjižnica nije ovdje kao izvor hobija, već je od velike važnosti i iznimno korisna studentima određenog područja kojima nabavlja literaturu, pomaže u izradi projekata i omogućuje slobodno pretraživanje baza podataka te čitanje raznih časopisa koji su vezani uz struku.

Za korisnike nema članarina. U Institutu Ruđer Bošković se mora proći kroz osiguranje gdje se ostavlja ime i prezime, dok je korištenje muzejske i bolničke knjižnice malo slobodnije, potrebno je predstavljanje knjižničarima.

Zajedničko svim knjižnicama je što nema posuđivanja knjiga, već se svako korištenje odvija unutar knjižnice, tj. čitaonica. Međutim, za razliku od muzejske i bolničke knjižnice, Centar indirektno svojim korisnicima daje knjige na posudbu na dva način, ili putem međuknjižne posudbe gdje knjižnice kojima je posuđena knjiga daju na korištenje svojim korisnicima ili preko profesorima koji imaju neke knjige Centra u svojim kabinetima te ih oni posuđuju svojim studentima, naravno na njihovu odgovornost.

7.3. Prostor knjižnica

Kako svoju građu specijalne knjižnice daju na korištenje isključivo unutar ustanove, tako moraju i osigurati adekvatne prostore. Zajedničko svim knjižnicama su čitaonice i informatička

⁴¹ Martek, A.; Rybak Budić, E., ur. (2013) Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str. 236

oprema koje daju na korištenje svojim korisnicima. Razlika se nalazi jedino u veličini prostora što uglavnom ovisi o smještaju same knjižnice. Čest nedostatak svih knjižnica je veličina svojeg prostora o čemu ću govoriti više kasnije, pa je upitno koliko tog prostora mogu izdvojiti za čitaonice. No taj prostor koji odvoje vrijedno i spretno uredite tako da korisnici imaju mir i tišinu u radu. To možemo uočiti kod primjera muzejske knjižnice i Centra. Muzejska knjižnica se godinama muči sa prostorom, ali je najveća prostorija upravo čitaonica, a sa druge strane, Centar ima daleko veći prostor, te je također iskoristio da napravi čitaonice koje se nalaze u većim prostorijama ustanove, pa tako Centar ima nekoliko povećih čitaonica sa velikim brojem informatičke opreme i prostorom za razna događanja. Naglasak je opet na korisnike, što je, naravno, opravdano s obzirom da svaka knjižnica ima sličnu ponudu i namjenu za svoje korisnike. Sve tri knjižnice služe za čitanje knjiga, izradu diplomskih, seminarskih, magistarskih radova, čitanje časopisa, proučavanje pretraživača, bibliografija i baza podataka. No postoje neke ponude koje nude određene knjižnice. Tako bolnička knjižnica nudi poučavanje svojih korisnika i vrši tematsko pretraživanje biomedicinskih baza podataka. Korisnici uglavnom koriste bolničku knjižnicu za razna pretraživanja, pa je vrlo korisno da ih se pouči kako da sami to naprave, a to će dobro doći i korisnicima (pretežito u dugoročnom pogledu) i knjižničarima (s obzirom da znanstvenici/djelatnici svoje radove često sami unose u baze, ovim putem će naučiti to napraviti detaljnije, što znači detaljnija organizacija od strane knjižničara).

7.4. Aktivnosti, izložbe i ostala događanja

Rade li specijalne knjižnice i na aktivnostima 'izvan' knjižnica? Centar i muzejska knjižnica su tu dominantne zbog količine događanja koja održavaju ili u kojima sudjeluju. Muzejska knjižnica održava česte i razne izložbe za koje vjeruju da su osnovni oblici komunikacije s korisnicima. Muzejska knjižnica nema velik prostor s kojim može mnogo napraviti (iako treba napomenuti, od prostora su izvukli maksimalno), imajući to na umu, odlučili su zavičaj iznijeti korisnicima. To je jedan od razloga zašto muzejska knjižnica na redovnom terminu organizira i sudjeluje u raznim događajima, jer za korisnike ponekad nije dovoljno izvući ono maksimalno iz prostora, nego iz sebe, iz samog knjižničara. Naravno, opseg resursa je neograničen s obzirom da je građa muzejske knjižnice povijesna, zavičajna, neiscrpna informacijama i neograničena.

7.5. Fond

Fond je poprilično velik u sve tri knjižnice, s obzirom da su sve knjižnice među većima (po građi) po svojem tipu u Hrvatskoj. Postoji manja razlika u količini fonda, ali veća u obliku i tipu građe. Muzejska knjižnica sadrži fond od 100.000 jedinica.⁴² Građa se sastoji od zavičajne zbirke, knjiga, časopisa (tiskanih), novina, kalendara, plakata, sitnog tiska.⁴³ Općenito govoreći građa muzejske knjižnice je kulturno-povijesno i stručno-znanstvenog tipa.

Fond Centra i bolničke knjižnice je drugačiji. Centar sadrži oko 26.000 primjeraka knjižne građe, ali većina građe čini neknjižna građa.⁴⁴ Svi časopisi su u digitalnom obliku, literatura je također virtualna. Bolnička knjižnica također sadrži uglavnom časopise, no oni ih drže i u tiskanom obliku, točnije 10.000 jedinica su knjige, dok časopisi čine 80.000 jedinica.⁵¹ Za razliku od muzejske knjižnice gdje građu čine knjige, Centar i bolnička knjižnica se bave časopisima u bilo kojem obliku, dok je njihova građa isključivo stručnog i referentnog tipa.

7.5.1. Digitalizacija

Kada govorimo o fondu, neizbježno moramo spomenuti i digitalizaciju. Muzejska knjižnica je jedina knjižnica koja radi na digitalizaciji,⁴⁵ no ona je jedina kojoj treba. Kako smo napomenuli, fond muzejske knjižnice čine povijesne i zavičajne zbirke. Od velike je važnosti sačuvati i potom koristiti te zbirke. Nove građe nema, tj. svaka građa koja dođe je povijesna, tematika je vezana uz povijest zavičaja, kulture. Očuvanje je logično i nužno. Kod bolničke knjižnice i centra imamo drugu priču. Knjige su u manjini i dio je već digitaliziran. Ostalu građu čine časopisi koji su uglavnom online, već virtualni. Oni nabavljaju novitete, moraju, to je sastavni dio znanstvenog svijeta, tako da su vrlo rijetke situacije gdje, uglavnom na poklon, dobiju staru

⁴² Hedbrang Grgić I., Špac V., ur. 2014. „Analiza istraživanja stavova i mišljenja muzejskih knjižničara o budućem razvoju muzejskih knjižnica“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 227

⁴³ Isto. str 227

⁴⁴ Konjevic, Sofija. Osobni intervju. 06.07.2016. ⁵¹ Hedbrang Grgić, I.; Špac, V., ur. (2014) Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? :

zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 106

⁴⁵ Digitalizacija znanstvenih radova, starih obiteljskih zbirki (Prandau-Normann), tiskopisa, online katalog

građu, tj. stare tematike. Bolničku knjižnicu bi mogli malo izvući, jer ipak veliki dio njihovih časopisa su u tiskanom obliku, no nije poznato je li vrše digitalizaciju ili ih tek skladište. Digitalizacija tih časopisa bi bila vrlo vrijedna, očuvanje bitnih članaka, tematike, također bi bilo dostupno svima u svakom vremenu. S obzirom na manjak financija, vjerujem kako se ti časopisi tek čuvaju u tiskanom obliku i daju na slobodno korištenje u knjižnici.

7.6. Baze podataka, pretraživači i ostale pogodnosti

Baze podataka i pretraživači su nešto što je slično svim knjižnicama. Sve knjižnice imaju one baze koje su potrebne njihovim korisnicima, i naravno one koje mogu financirati. Sve baze i pretraživači su slobodni na korištenje svim korisnicima. Baze i pretraživače koje Centar daje na korištenje su Google Scholar, ISI, Scopus, CROSBİ, EBSCO, Emerald, Šestar, MySQL, PostgreSQL, i FULIR koji se bavi isključivo građom Instituta Ruđer Bošković.⁴⁶ Njihov informatički tim im dopušta slobodan pristup i korištenje raznih baza, pa tako i svojih. Bolnička knjižnica nudi CROSBİ, dio je CARNet-a, ali i daje na korištenje razne e-časopise i e-knjige kao što su Seminars in Dialysis, BMJ, OVID, ali ima i baze/pretraživače kao Science Direct, EBSCO, Scopus, WoS, MEDLINE, MedScape. S obzirom na stanje financija knjižnice imaju bogat spektar pomagala.⁴⁷

7.6.1. Problematika knjižničnih programa

Kada govorimo o programu nailazimo na velike razlike. Centar koristi programski katalog

KOHA (KOHA je slobodni integrirani knjižnični sustav koji se koristi pretežito u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama), sa kojom su vrlo zadovoljni. Kako ne bi bili, kada KOHU uređuju i ažuriraju njihov informatički tim ? Sve njihove potrebe oko programa su zadovoljene, svi upisi koje rade su 'čisti', svaki nedostatak se ispravi u roku, svaki popravak je brz, imaju ono što bi svaka knjižnica trebala imati. Muzejska knjižnica i bolnička knjižnica su u problemima. Muzejska knjižnica koristi program K++ sa kojim nije zadovoljna (postoji

⁴⁶ <http://onlinebaze.irb.hr/> (10.07.2016.)

⁴⁷ <http://www.kbcm.hr/knjiznica/baze-pretrazivaci/> (02.07.2016.)

nedostatak tehničke prirode, tj. problemi vezani uz softver. Upute za rukovanje nisu dostatne, zahtjevaju mnogo eksperimentiranja i vremena)⁴⁸, no to je najbolje što si trenutno mogu priuštiti. Program nije napravljen za knjižnice tog tipa, upisi su dosta nespretni, nekoliko stvari nedostaje. U sličnoj situaciji je i bolnička knjižnica. No je li bi njihov problem bio riješen programom KOHA ? Ni blizu, problem bi bio djelomično riješen vlastitim informatičkim timom koji bi napravili idealan program za svoju knjižnicu. Zašto djelomično ? Malo je čudno da svaka specijalna knjižnica mora imati svoj vlastiti program, tj. svaka muzejska za sebe, bolnička, knjižnice raznih instituta, domova, raznih firmi ili organizacija itd. Da li je stvarno ne moguće napraviti jedan program za sve, slično kao što imaju visokoškolske, nacionalne i ostale ? Trenutno je ne moguće ili barem vrlo teško. Problem je što svaka specijalna knjižnica ima svoje određene potrebe koje su različite od ostalih. Ono što je idealno muzejskoj nije i bolničkoj ili Centru i obrnuto. To predstavlja velik problem informatičkim službama koje su možda i voljne pokušati napraviti knjižnični program. Naravno specijalnim knjižnicama ne pomaže ni to što ne postoje određeni standardi i legislative za specijalne knjižnice, već ih smišljaju sami knjižničari. Ako nema pravila, ni program se ne može idealno urediti jer nema konstante koju može pratiti, nema točke koje se može držati, već slobodno pleše u moru potreba raznih knjižnica, što u ovom slučaju nije dobra stvar.

7.7. Kompetencije knjižničara

Već smo uočili da se svaka specijalna knjižnica razlikuje, točnije, svaka specijalna knjižnica ima svoje određene potrebne, često sukladno o ustanovi u kojoj se nalazi. Koje bi onda bile kompetencije koje knjižničar mora imati da bi radio u takvoj knjižnici ? Sve knjižnice (ispitane su Centar i muzejska knjižnica) su rekle isto. Knjižničar mora imati dobro znanje knjižničarstva, ali obavezno mora imati i znanje vezano i uz ustanovu u kojoj se knjižnica nalazi. Bez tog znanja će teško doći do razvijanja i napredovanja u specijalnoj knjižnici, to je ono ključno.

⁴⁸ Krajna T., Martek A., ur. 2010. „Obrada knjižnične građe u Muzeju Slavonije: primjeri dobre prakse uz program K++“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : knjižnice i očuvanje kulturne baštine, knjižnice bez granica : digitalni repozitoriji, knjižnični softveri : zbornik radova. 11. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. str 258

7.8. Nedostaci

Nedostaci su, nažalost, još uvijek sastavni dio svih knjižnica. Neki ih imaju manje, neki više, a neki su pak isti kod svih. Koliko se ti nedostaci razlikuju kod specijalnih knjižnica? Vrlo malo. Nedostaci kod Centra su financije i prostor. Financija nikad dosta, što ni ne čudi s obzirom koliko ih je dodijeljeno knjižničnoj djelatnosti. Ono što se i dobi se iskoristi isključivo za korisnike, znači za časopise, baze podataka, literaturu, ne za prostor ili djelatnike. Problem sa prostorom je kod Centra ipak malo drugačiji. Prostori koje imaju su vrlo dobro uređeni i veliki, te sadrže sve što korisniku, ali i knjižničaru treba, no problem je lokacija prostora. Svi prostori su 'razbacani', bilo bi idealno da je sve na jednom mjestu, djelom za korisnike ali najviše za fond i knjižničare jer bi se produktivnost povećala. Muzejska knjižnica i bolnička knjižnica imaju također problem sa financijama, prostorom, ali i količinom osoblja. Financije najviše fale muzejskoj knjižnici zbog programa digitalizacije koji je prijeko potreban. Financije vuku problem opreme i prostora. Problem prostora je ipak ozbiljniji, sa kojim se muzejska knjižnica muči. Mjesta nema dovoljno za sve knjige, skladište nije dovoljno velike, dok određeni prostori prokišnjavaju. Sljedeći problem je broj osoblja.

Muzejskoj i bolničkoj knjižnici kritično fali djelatnika, knjižničara. Posla ima mnogo, a kako bi ga se uredno odradilo, potrebno je daleko više zaposlenih nego što trenutno ima. Zbog toga određeni radovi/poslovi stagniraju, ne pomiču se prema naprijed, a novi stalno dolaze. Treba napomenuti da Centar nema problema sa brojem osoblja, no da se, teoretski, ubrzo otvori 10 novih radnih mjesta, teško bi to popunili.

VIII. Zaključak

Ovaj diplomski rad je trebao vrednovati i komparirati knjižnice; Knjižnica Muzeja Slavonije u Osijeku, Centar za znanstvene informacije (Institut „Ruđer Bošković“) i Knjižnica KBC „Sestre Milosrdnice“. Postoje stvari koje su različite kao što su legislative i standarda, one predstavljaju problem. Ali ono što je zajedničko svim knjižnicama je ono što ih i vrednuje, što ih čini sastavnim i nužnim dijelom zajednice i društva, a to je da se sve knjižnice brinu ponajprije za korisnike, o njihovim potrebama, pokušavaju ostati u utrci s vremenom, ići prema naprijed. Osim korisnika, tu je naravno i fond koji je neprocjenjiv za znanstvenu i akademsku zajednicu, građa bez kojeg bi svijet znanja i informacija bio nezamisliv.

Odgovor na pitanje kakav je položaj specijalnih knjižnica i knjižničara je dvosmislen, tj. mogli bi imati dva odgovora. Ako pitamo djelatnike i korisnike knjižnica, status knjižnice i knjižničara je izvrstan, jer svi gledaju knjižničare kao vrhunske informacijske stručnjake a knjižnice kao informacijske hramove, no postoji problem (ukoliko se to može nazvati problemom). Kao što je navedeno, takvo mišljenje imaju korisnici, no ne i ostala javnost, a omjer korisnika naprema ostaloj javnosti je ogroman i porazan (porazan za specijalne knjižnice). Oni koji ne koriste specijalne knjižnice nemaju visoko mišljenje o takvim ustanovama, ne gledaju ih toliko ozbiljno, ne kao jednu informacijsku ustanovu. Rješenje bi se moglo nalaziti u promociji specijalnih knjižnica kod sveučilišta, visokoškolskih i ostalih edukacijskih ustanova jer se tamo nalaze trenutni najbrojniji korisnici i potencijalni budući znanstvenici, profesori, istraživači. To je ono što knjižničari pokušavaju stvoriti, društvo znanja, gdje specijalna knjižnica ima veliku ulogu.

Kada smo kod knjižničara, oni imaju najveću ulogu u svemu, jer on improvizacijom rješava nedostatke, svojim radom daje pomoć u brojnim seminarskim i diplomskim radovima, stručnim i znanstvenim člancima, doktorskim disertacijama, kao i monografijama, znanstvenim projektima, sastavlja adekvatan prostor, podučava korisnike i održava građu, nudi razne baze podataka, omogućuje veliku količinu točnih informacija, ukratko, brine se o knjižnici i olakšava život svim korisnicima. Zbog obujma posla, knjižničar mora biti i kompetentan, što znači da uz knjižničarstvo mora imati još jednu struku, ovisno o ustanovi u kojoj se nalazi specijalna knjižnica.

Građa koju specijalne knjižnice nude je nerijetko neprocjenjiva i jedinstvena, informacije su točne i pouzdane, ali i sadrže sve što njezinim korisnicima treba, bilo to u tiskanom obliku ili digitalnom, od knjiga do časopisa, knjižničari će se pobrinuti za to. Jedan od većih načina prikupljanja građe je i međuknjižna razmjena koju koriste sve specijalne knjižnice. Ipak knjiga sama nije dovoljna da zaokupi pažnju posjetitelja. Knjižnice moraju održavati razne aktivnosti, događanja i izložbe kako bi privukli korisnike.

Najveća razlika u specijalnim knjižnicama je program s kojim knjižničari rade. Zbog raznih potreba korisnika i razlike u vrsti specijalne knjižnice, ali i ustanovi u kojoj se nalaze, vrlo je teško napraviti program koji bi odgovarao na sve potrebe knjižničara i korisnika, što za sobom vuče još jedan problem, a to su legislativa, zakoni, norme koje je iz istog razloga vrlo teško odrediti da bi se udovoljile potrebe svih specijalnih knjižnica. Nažalost, tim problemom se ne bavi previše ljudi. Rješenjem tog problema bi se uvelike povećala produktivnost specijalnih knjižnica, jer bi maknulo jedan veliki teret sa knjižničara. Na kraju odgovaram na hipotezu; specijalne knjižnice nisu dovoljno vrednovane i nemaju zavidan status u društvu, dok vidimo da su one rizične informacija, a knjižničari njihovi čuvari, no unatoč raznim problemima i nedostacima s kojima se knjižničari bave, oni će uvijek raditi još više i što je bolje moguće kako bi otklonili što više problema i omogućili što bolju i kvalitetniju suradnju i pomoć korisnicima, studentima zalutalim u moru informacija, znanstvenicima, nastavnicima, istraživačima koji u njima vide neophodnu pomoć, i svojim djelatnicima, koje uvijek dodatno unaprijede i motiviraju.

IX. Literatura

Poglavlje u knjizi ili zborniku:

1. Vinaj, Marina. 2010. „Stara knjiga između knjižnične teorije i muzejske prakse“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : knjižnice i očuvanje kulturne baštine, knjižnice bez granica: digitalni repozitoriji, knjižnični softveri: zbornik radova. 11. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Tamara Krajna i Alisa Martek, 84-93. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
2. Salatić, Blanka. 2010. „Kakav knjižnični softver trebamo?“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : knjižnice i očuvanje kulturne baštine, knjižnice bez granica : digitalni repozitoriji, knjižnični softveri : zbornik radova. 11. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Tamara Krajna i Alisa Martek, 197-202. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
3. Knežević, Ivana. 2010. „Obrada knjižnične građe u Muzeju Slavonije: primjeri dobre prakse uz program K++“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : knjižnice i očuvanje kulturne baštine, knjižnice bez granica : digitalni repozitoriji, knjižnični softveri : zbornik radova. 11. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Tamara Krajna i Alisa Martek, 252-259. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
4. Martek, Alisa. 2013. „Bogatstvo knjižničnih fondova u državnim arhivima u Republici Hrvatskoj i njihova zaštita“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Alisa Martek i Elizabeta Rybak Budić, 15-21. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
5. Leščić, Jelica. 2013. „Zaštita i korištenje hrvatske znanstvene baštine: od projekta do DARa“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Alisa Martek i Elizabeta Rybak Budić, 51-64. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
6. Špac, Vesna; Alisa, Martek; Andrija, Nenadić; Senka, Tomljanović; Tamara Krajna. 2013. „Status i pravni položaj knjižnica i knjižničara: stanje u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama“. U Knjižnice: kamo i kako dalje? : zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Alisa Martek i Elizabeta Rybak Budić, 79-99. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

7. Rubinič, Dora; Ivanka, Stričević. 2013. „Informacijsko opismenjavanje studenata: potrebe i perspektive“. U Knjižnice: kamo i kako dalje?: zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Alisa Martek i Elizabeta Rybak Budić, 173-186. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
8. Vinaj, Marina; Ivana, Knežević. 2013. „Analiza korisnika Knjižnice Muzeja Slavonije Osijek: kome je, uistinu, namijenjena muzejska knjižnica“. U Knjižnice: kamo i kako dalje?: zbornik radova. 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Alisa Martek i Elizabeta Rybak Budić, 227-237. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
9. Pušnik, Miro. 2014. „Kako izmjeriti vrijednost visokoškolskih i specijalnih knjižnica“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo?: produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije-kako preživjeti zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Ivana Hedbrang Grgić i Vesna Špac, 62-73. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
10. Meštrović, Iva. 2014. „Analiza istraživanja stavova i mišljenja muzejskih knjižničara o budućem razvoju muzejskih knjižnica“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Ivana Hedbrang Grgić i Vesna Špac, 89-102. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
11. Ramljak, Gordana. 2014. „Uloga specijalne bolničke knjižnice u znanstvenom radu i produkciji matične ustanove - iskustva Knjižnice KBC „Sestre Milosrdnice““. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Ivana Hedbrang Grgić i Vesna Špac, 105-116. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
12. Knežević, Ivana; Marina, Vinaj. 2014. „Zavičajni fondovi Knjižnice Muzeja Slavonije – ishodišta znanstvenog promišljanja Osijeka i Slavonije“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Ivana Hedbrang Grgić i Vesna Špac, 190-211. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
13. Kovačić, Mihaela. 2014. „Hemeroteke sveučilišne knjižnice u Splitu“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice:

- obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Ivana Hedbrang Grgić i Vesna Špac, 231-242. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
14. Salatić, Blanka. 2014. „Razina informacijske pismenosti studenata osječkog sveučilišta“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti?: zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Ivana Hedbrang Grgić i Vesna Špac, 243-251. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
15. Maruna, Marina. 2014. „Privlačenje korisnika – korak naprijed u promociji muzejske knjižnice“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? : zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Ivana Hedbrang Grgić i Vesna Špac, 356-365. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
16. Avalon, Sonja. 2014. „Primjena EU legislative u nabavi elektroničkih izvora i baza podataka“. U Knjižnice: Kamo i kako dalje? : članstvo u EU, knjižničari gdje smo? : produktivnost znanstvene zajednice : obrazovanje korisnika : knjižnice u vremenu recesije – kako preživjeti? zbornik radova. 13. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, ur. Ivana Hedbrang Grgić i Vesna Špac, 375-377. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Internetski izvori:

1. Vinaj, Marina, 1999. „Hemeroteka Muzeja Slavonije“. <http://hrcak.srce.hr/143068>
(12. svibnja 2016. godine)
2. http://mso.hr/?page_id=6143&lang=hr (12. svibnja 2016. godine)
3. <http://lib.irb.hr/web/hr/o-knjiznici.html> (20. svibnja 2016. godine)
4. <http://onlinebaze.irb.hr/> (20. svibnja 2016. godine)
5. http://fulir.irb.hr/view/series/Institute_Annual_Report.html
(24. svibnja 2016. godine)
6. http://fulir.irb.hr/view/series/Godisnji_izvjestaj_Instituta_.html
(02. lipnja 2016. godine)
7. <http://bib.irb.hr/> (12. lipnja 2016. godine)
8. <http://lib.irb.hr/web/usluge/> (22. svibnja 2016. godine)
9. <http://lib.irb.hr/web/hr/projekti> (24. svibnja 2016. godine)
10. <http://www.kbcm.hr/knjiznica/> (20. lipnja 2016. godine)